

Budapesti háztetők alatt...

Halász Péter riportorozata

Végig a franzstadti kis-„birodalom“ rejtelsein, regényes tájain

Ahol a „pesti élet“ készül s ahol még mindig áll a Mária Valéria-telep

IX. kerület

Néhány esztendővel ezelőtt olvastam valahol egy kimutatást, amely szerint Magyarországon legtöbb sportbajnokát a Ferencváros adta. Jó, öreg „Franzstadt“! Hatalmas grandjaival, füves, gízgázos telkeivel mindig is ellenállhatatlanul csábított a futballra, rongylabdázásra, viharos srácverekedésekre, egész kis birodalom, amelyet keresztül-kasul szánt a Ferencvárosi és a Dunaparti pályaudvar megszámlálhatatlanul sok sánpárja. Ha nekifutasz a Boráros-térről s megállsz a Sertés-vágóhíd alatt,

feltáru előtted a szag-zónák világa.

Minden tíz lépésre más szag. Alatti bélszaggal kezdődik, aztán petróleumszaggal folytatódik s később mindez vegyülni, elegyedni kezd kátrány, kén, olaj, száradó bőrök szagával.

Első pillantásra szürke, egyhangú gyárnegyednek tűnik. Aztán, ahogy behatolsz, megmutatja rejtelseit, regényes tájait. A Váci-út is gyárvilág, de azt befogják, szürke fegyelembé szorítják a ház-sorok. Itt szétszalad a táj, ha például a Szekerész-utca felől befordulsz a Ferencváros mélyébe, tágas, dímbes-dombos földek, kis völgyek és zsákutcák kezdődnek. S ott kanyarog előtted a Gubacsi-út, amely ugyancsak hirhedt volt egyidőben, trafikablásról, éjszakai utonállásról...

VAN ITT VALAMI IZGALMAS

... most meg a legesőndesebb része egész Ferencvárosnak — mondja Varga Mihály vágóhídi munkás a „Fehér galamb“ füstös csöndjében, egy nagyfröccs mellett

— ha csak azért nem zajos, mert hogy, azt hiszem,

ezen a vidéken a leggyorsabb az újjáépítkezés.

Bennünket itt ugyancsak megvert a háború, hatalmas gyártelepek kártyavárként omlottak össze, mindezt talpra kellett állítani. Főlépítettük az új vásárcsarnokot, a gyárakat s most hozzákezdünk a vágóhídhöz. Az is föltámad, hamarosan!

Sajátságos, furcsa világ ez itt. Állok a Hentes-utca sarkán, a tömény bélszagban, amely oly erős és csípős, hogy még napok múltán is orrában érzi az ember.

— És mégis úgy igaz — mondja Dorner bácsi, a Hentes-utca 17-ből —, hogy innen nem költözködnék az emberek.

A legújabb lakó is itt lakik már vagy húsz esztendeje.

Szaga van a tájnak, szépnek se mondható, tehervonatok rikkantának és gyárkémények köpnek sűrű füstöt az égre, mégis, szívesen laknak itt, akik itt laknak. Ez nem szólam. Van itt valami izgalmas. Talán az, hogy itt készül az élet.

Nagyot nézek az öregre. Érdekeset mondott, elgondolkodtatott. Ennek törő gyárkémények keretezik a mondatot. Amott sertést vágnak, „székálló legények“ kései alá, eléseget egy város irgalmatlanul nagy tányérjára, arrébb ezer és ezer gép dohog és dübörög, gabonát őrölnek, olajat finomítanak, bört cserzenek, festéket gyártanak, vegyszereket kevernek. Itt készül az élet.

AHOL A „TULAJ“ MAGA FŐZ — MAGA ÉNEKEL

S a ferencvárosi romantika? Azt a régit, a békebeli értelműt, elvitte a lóvasút. De a kiskocsmák a furcsa kis cédulák a kapukon, gögös cégtáblák, még ma is sajátosan ferencvárosiak. Hol másutt olvashatnád ezt a táblát? „Első Ferencvárosi Házikoszt.“ Vagy ezt „A tulaj maga főz, maga szolgál föl és maga énekel.“ Az meg aztán éppenséggel franzstadti és angyalutcai, az a kiskocsmák, ahol

mindenki saját maga szolgálja ki magát, ha lusta hozzá, hát ott ülhet üres pohár mellett, itéletnapig.

Angyal-utca, Liliom-utca, Tinódi-utca, Páva-utca... Úgy csörgedeznek a kevély Mester-utca, mint patakok a folyamba. Földszintes házak, macskaköves úttestek. Benyitok a csöppnyi Páva-utca 7-be, hármán lakják mindössze.

— Néhány hét múlva költözzünk — mondja Némedi Varga Sándor —, lebontják a kis házat.

Vele szemben modern, négyemeletes bérpalota. Giccseskedvű festő rögtön lefestené s a kép alá írná: „Mult és Jövő.“ Pedig más ez, nem „mult és jövő“, érezzük itt a kicsi szobában Némedi Vargáné is, én is, az öreg ház haldoklik, sóhajtanak, nyögnek az eresztékel. Végrendelkezni készül.

S egy egész világ készül itt végrendelkezni, a Ferencváros földszintes házoraiban,

kis kirajzszögezett cédulákkal: „Négykerékű kézikocsi 10 forintért eladó“, meg az „Első Ferencvárosi Házikoszt.“ Persze, az öreg Tompa-utcai, Tűzoltó-utcai, Angyal-utcai, Páva-utcai házak helyett új házak nőnek majd, olyanok, mint ez a büszke, négyemeletes — csak hogy az akkor már nem a régi Ferencváros lesz.

S így elegyedik régi és új a mögöttes részeken is, a Ráday-utcaiban, Lónyay-utcaiban, földszintes házak bérpaloták átellenében. S ki tudja, tud-e majd ekkora tőrös „delkilt“ sütni az öreg Muhr

vegy Márkés Miklósné, a kis telepi fűszerüzlet tulajdonosa — s ezeket az embereket mindennél jobban elkésériti, hogy tudják:

akit egyszer megfogott a Mária-Valéria-telepi sár, nehezen szabadul belőle.

A kis lányomat szerettem volna hegedülni taníttatni. Amikor a zeneiskolában megmondta, hol lakik, úgy néztek rá, hogy rögtön elhoztam.

— A telep rossz híre keserít el bennünket — tör ki Botlik Lászlóné — pedig itt nem laknak betörők, csak szegény emberek! Ugy beszélnek rólunk, mintha ittlakni büntetett előéletet jelentene!

A Mária-Valéria-telepet illetékesek figyelmébe ajánlom, megérdemlik a figyelmet is, a segítséget is. Számkivetettek módjára élnek itt, az Üllői-út oldalában.

Még ideírom, hogy visszafelé jövet sikerült megfajtenem a 36-os autóbussz rejtélyét. Alighanem azért jár oly ritkán, mert a Nagyvárad-terem conwoyba verőve pihennek. Még lámpáikat is kioltják és bennük alszik a sötétség, meg a sófőr...

Következő riportunk hétfőn: X. kerület.

a bérpalotában, mint itt a földszintes házikosztban, a Páva-utca sarkán s lesz-e oly izes az „első ferencvárosi házikoszt“? De egy kérésért azért meg kell írnom: a Mester-utca 13 mögött volt hajdanában egy szép, nagy telek, nyáron tennispálya, télen korcsolyapálya. Ezt fölverte a dudva, dímbomb. „Berzsdásodott.“ Talán érdemes volna a gyermekek kedvéért rendbehozni!

AZ „ÉJJELI MENEDÉK- HELY“ VILÁGA

Hanem még egyszer fölülök a villamosra (a 36-os autóbusszra ugyanis hiába vártam a Körút sarkán tizenhét percig) s leutazom, végig az Üllői-úton a Mária-Valéria-telepig. Akkor már esteledik. S megint fekete foltot kell a cikk végére festenem:

ez a tömeglakás-telep igen rossz állapotban van.

Tíz-es blokkokban sorakoznak a dűledező, omlófélben lévő barakházak. Tíz ilyen házhoz hat W. C. tartozik, vagyis hat-hétszáz emberhez. Ugyanott, tözsomszédságában a vízvezeték — hatszáz embernek egy vízvezetéke! A borzalmas lakások agyonzsúfoltak, a szoba-konyhák kétfelé osztották, hetenkilencen préselődnek egy konyhában, a rettenetes levegőt könnyű elképzelni. Sár és piszok, sötétség, beszakadt tetők, amelyeken becsorog a víz. Gorkij „Éjjeli menedékhelye“ jut eszembe.

Bekopogok néhány lakásba. Micsok Józsefnéhez, a tenyérnyi zugban nyomorgó Kosztán Máténéhez, Buczás Sándorhoz, hol egyetlen szobában öt gyerek rivalg, Németh Bélához, Csorba Józsefhez, Hatola Istvánhoz... Mindenütt egy sereg gyerek, kétségbeejtő körülmények. — Körülbelül háromezren laknak most a telepen — mondja őz-